

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישיית פרשת וארא תשפ"ב לפ"ק

שבת התוועדות לתלמידי ישיבה קטנה – סאוט פאלסבורג, ניו יארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון אלף רע"א

זה, זכרתי לך חסד נעורייך, קאי על זמן שעדיין היו במצרים, שזכר ה' להם חסד הנעורים איך התנהגו שם.

והענין הוא, כי הגם שבישיבתם שם במצרים נשתקעו במ"ט שערי טומאה, עד שמלאכי מעלה קיטרגו עליהם מה נשתנו אלו מאלו (ילקוט רלח), והגיעו למצב שלא יכלו עוד להתמהמה שם, כי היו נכנסים לשער הנר"ן אשר כל באיה לא ישובון, ובחפזון יצאת ממצרים. מכל מקום היה להם מדות נשגבות בקדושה אשר ממנה לא הזיזו. ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצויינים שם, שלא התדמו להם כלל, ולא שינו שמם ולשונם ומלבושם (ויק"ר לב-ה), כדי שתהיה להם גדר וסייג שלא יתערבו עמהם. ואמרו (שם) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו, ולא נמצא אחד מהם פרוץ בערוה, ואחת היתה ופרסמה הכתוב שנאמר (ויקרא כד-יא) ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן ע"כ. וזהו מדריגה נפלאה שהיה להם לישראל, שעברו בגלות מצרים עשרות פעמים ששים רבוא, אנשים ונשים, ואף אחד מהם לא היה פרוץ, אלא עמדו חזק בקדושתם.

ועל זה אמר הכתוב זכרתי לך 'חסד נעורייך', איך התנהגו בימי הנעורים בהיותם במצרים, 'קודש ישראל לה', שהיו ישראל קדושים, בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (רש"י ויקרא יט-ב), 'ראשית תבואתה', על דרך שנאמר כחי וראשית אוני (בראשית מט-ג), ושפיר נשתנו אלו מאלו, וכל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאום ה'. וזהו גם מה שאומר הנביא, 'זכרתי אני את בריתי אותך בימי נעורייך', היינו קדושת אות הברית של ימי נעורייך בהיותך במצרים, והקימותי לך ברית עולם.

ועל דרך זה הוא בכל אדם, ימי הנעורים חשובים מאד, כל ימי חייו אחריו תלויים איך נתעלה בהשנים הקצרות הללו שיושב בבחורות בישיבה באהלה של תורה. לפי מה שמתעלה בלימוד תורתו, ולפי העילוי בעבודת קונו, כן יהא נמשך אחר כך כל ימי חייו. וכאשר זוכה ליראת ה' טהורה, אז עומדת לעד (תהלים יט-י), זה הלומד תורה בטהרה (יומא עב:). וכאשר עומד איתן בנסיונות של הימים הללו, זוכר זאת ה' לפניו תמיד, וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעורייך והקימותי לך ברית עולם.

*

והנה בהגדה של פסח דרש (ומקורו בספרי שם) ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה (דברים כו-ח), זו הדבר שנאמר (שמות

לכן אמור לבני ישראל אני ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם וגוי, ולקחתי אתכם לי לעם (ו-י). ובגמרא (פסחים ט:), ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, וברש"י כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי ע"כ. ולכאורה השתי לשונות הראשונות הם אחד, כי בשורת והצלתי אתכם מעבודתם, היינו והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים.

ונראה כי השעבוד במצרים היה בכפליים, כי חוץ מהעבודה הקשה בחומר ובלבנים בעבודת פרך, הרי עצם הישיבה יחד עם גויים שפלים, לשמוע שיחתם ולראות התנהגותם, הוי סבל גדול ועינוי נפש לישראל. וכמו שכאשר יכריחו אדם בר דעת לדור בכפיפה אחת עם משוגעים ומטורפים, או בני אדם עדינים בני מלכים יחד עם אנשים גסים ואכזרים, כן אהבי ה' שנאו רע, ולדור ביחד עם בני אדם אשר זרמת סוס זרמתם, היה להם לעינוי נפש. ובפרט אשר הרבה חברותא עושה, שלומדים מהסביבה ומושפעים מהם, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם. וכמו שפירש הר"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל הכתוב ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה (ב-ג). שהצער הרוחני הנוגע אל האלקים, עלתה יותר על הצער שהיה להם מן העבודה. וזאת היתה העינוי של סבלות מצרים, לסבול את עצם המצרי. ולכן התחיל הכתוב בהוצאה מצער הרוחני שיש להם בהסבל של ישיבתם יחד עם המצריים, לראות ולשמוע דיבוריהם ומעשיהם הפחותים, שקשה להם כח הסבל. ועל זה אמר והוצאתי אתכם מתחת 'סבלות' מצרים, שלא תוכלו לסבול את המצרי במעשיו והנהגתו. ושוב אמר כנגד השיעבוד של חומר ולבנים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם וגוי.

*

הכתוב אומר, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך, אהבת כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, קודש ישראל לה', ראשית תבואתה, כל אוכליו יאשמו, רעה תבא אליהם נאום ה' (ירמיה ב-ב). וכמו כן אומר הנביא (יחזקאל טו-ט) וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעורייך, והקימותי לך ברית עולם ע"כ. והנה מה שאמר לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, פירש רש"י (שמות יב-לט) דקאי על זמן יציאתם ממצרים, אשר גם צדה לא עשו להם, ולא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו ע"כ. ויש לומר דמה שהקדים לפני

א-ט) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה ע"כ. והיא פליאה לתאר מכה זו דייקא בשם יד חזקה, ומה חזק יד יש במכה זו יותר משאר המכות. וכבר דברנו מזה, כי מכת דבר היא המכה היחידית שמצינו ששלח פרעה לראות אם המכה הגיעה גם לבני ישראל, וכמו שנאמר (ט-י) וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד. ובמכה זו הכירו כל המצריים, וגם כל בני ישראל, גודל קדושתן של ישראל במצרים, והוא דמבואר ברמב"ן (ויקרא כד-י) דקודם מתן תורה היה משפטו של הולד לילך אחר הזכר ע"ש. ומעתה אם היה מצרי בא על בת ישראל, הרי היה הולד מצרי, הוא ובניו ובני בניו, והיה מעורב בבני ישראל גם מצריים. וכמו כן אם היה ישראל בא על מצרית, היה הולד ההוא ישראל, הוא ובניו ובני בניו, ומעורב בתוך בתי מצרים גם ישראל.

ואם כן כאשר בא מכת דבר, שאמר ה' במפורש (ט-ז) והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, ולא ימות מכל לבני ישראל דבר. אם היה בתוך ישראל בן ממצרי גם מקנהו היה מת. ואם היה בתוך המצריים בן מישראל גם מקנהו היה ניצול. ולבסוף אנו רואים, וימת כל מקנה מצרים, וממקנה בני ישראל לא מת אחד. שלא נשאר קיים אף בהמה אחת מכל המצריים, הרי זה מופת חותך שלא היה מעורב בהם אף נפש אחת מישראל. וכמו כן כאשר ממקנה בני ישראל לא מת אחד, הרי שלא היה מעורב בהם אף נפש אחת מהמצריים. אז נתברר לעיני כל, גודל קדושתן של ישראל, עד כמה היו גדורים במצרים.

והנה בודאי שלגאולתן של ישראל אין צריכין יד חזקה, ובאתא קלילא דלית ביה משותא ברא כל העולם כולו ומלואה. אך מלך במשפט יעמיד ארץ, ולפעמים יש מקטריגים לישועתן של ישראל, ואז משתמש בחזק יד. אשר כמו כן היה במצרים שקיטרגו מה נשתנו אלו מאלו, והוצרך לדחותם בחזק יד. ובאיזה כח סילק את טענתם, על זה אומר ביד חזקה זו הדבר, שבמכת דבר נגלה לעין כל גודל קדושתן של ישראל, אין גידרו עצמם בקדושתם, אשר ראו כולם אין לא מת ממקנה ישראל עד אחד, שלא היה מעורב ביניהם מזרע מצרי, ושפיר נשתנו אלו מאלו. [ועיין בשמן ראש ח"י פ' בא פב].

ולכן במכת ארבה כאשר נכנע פרעה לשלחם, ואמר (י-ד) לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג, השיב משה גם מקננו ילך עמנו וגו', כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו. והיינו כי המקנה שלנו מלמדת אותנו לראות במעשי אבותינו, אין גידרו עצמם בקדושה, שלא מת ממקננו עד אחד, וזה חשוב אצלנו עד מאד, שלא נוכל להשאר אותם מבלי שילכו עמנו.

*

והנה להלן בפרשה נאמר, ויקרא פרעה אל משה ולאהרן, ויאמר לכו זבחו לאלקיכם בארץ, ויאמר משה לא נכון לעשות כן גו', דרך שלשת ימים נלך במדבר, וזבחנו לה' אלקינו כאשר יאמר אלינו (ח-כא). ויש להבין מהו הענין שביקשו ללכת שלשה ימים דייקא במדבר ולזבוח שם.

ונראה כי חשיבות עבודת ה' היא רק בהכנה דקדושה, להבדל מכל טומאה, ולפרוש עצמו מכל ארציות גשמי, ולהתבודד בינו לבין קונו בהכנה הראויה. ומצינו כן במתן תורה

שאמר ה' למשה, לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', והיו נכונים ליום השלישי (שמות ט-ט), ומשה הוסיף עוד יום אחד, ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים, לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי (שבת פז). ועל דרך זה היה במצרים ערות הארץ, שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, וכל זמן שמשוקעים בארץ טמאה, אין המקום והזמן ראויים לזבוח לה', רק אחר שיצאו מן העיר מלאה גלולים, ונשהה שלשת ימים במדבר, מקום שאין שם דבר גשמי מהבלי העולם, רק ארץ ושמים והאדם עם קונו, שם יכולים להתבודד ולהכין עצמו כראוי לזבוח לה'.

ולכן כאשר פרעה אמר לכו זבחו לאלקיכם בארץ, יכולים לזבוח קרבנות לה' גם בהיותם שקועים בארציותם, בארץ טמאה ערות הארץ במ"ט שערי טומאה, אמר לו משה לא נכון לעשות כן, עבודה כזו אינה נכונה, בלי שיטהר האדם עצמו מטומאתו אין חשיבות לעבודת קונו, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי. דרך שלשת ימים נלך במדבר, להתבודד בתחלה בתשובה, להיות מתחלה סור מרע, ואז נוכל לזבוח לה' אלקינו. וכמו שבקבלת התורה צריכין שלשת ימים של וקדשתם היום ומחר, כן באותה הדרך של שלשת ימים נלך גם עתה במדבר, להטהר ולהזדכך מטומאת מצרים, ואז זבחנו לה' אלקינו.

*

והנה אחר הד' לשונות של גאולה הוסיף ה', והבאתי אתכם אל הארץ וגו', ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' (ח-י). ובבעל הטורים ב' במסורה, ונתתי אותה לכם מורשה, ואידך תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג-ד), שבזכות התורה ירשו הארץ, כדכתיב (תהלים קה-מד) ויתן להם ארצות גויים וגו' בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו ע"כ.

ויש לומר עוד, דלכאורה יש להבין הלא אמרו (אבות ביב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, ולמה קרא הכתוב כאן את התורה בשם מורשה. וכתוב בערוגת הבשם (בפרשתנו) על פי מה שאמרו (ברכות סג) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט-ד) זאת התורה אדם כי ימות באהל ע"ש. ואם כן כמו שבשאר ירושה אי אפשר להגיע אליה כי אם לאחר מיתה, הכי נמי צריך מתחלה להמית עצמו עליה, ושוב יכול להגיע אליה, נמצא התורה היא באמת בחינת ירושה, שמקבל אותה רק לאחר מיתה, ושפיר אמר תורה צוה לנו משה מורשה ע"כ.

ומכאן מקום חילוק גדול יש בין ירושה של תורה לשאר ירושות, אשר שם אחד מת והשני יורשו, שהבנים יורשים את אבותיהם לאחר שמתו. לא כן היא הירושה של תורה, אין החיים יורשים מתים אחרים, אלא שהוא יורש את עצמו כאשר ממית עצמו באהלה של תורה. – ועל דרך זה היה בירושת הארץ, שאמרו חז"ל (בבא בתרא קיז). משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם, שכל נחלות שבעולם חיינן יורשין מתים, וכאן מתים יורשין חיינן ע"כ. (הובא ברש"י במדבר כו-נה). וזאת תורת המסורה ב' פעמים מורשה, חדא בירושת הארץ, ושנית בירושת התורה, כי שתי ירושות אלו משונים הם מכל נחלות שבעולם, דבירושת הארץ המתים יורשין את החיים, ובתורה החיים יורשים את עצמם אחר שהמיתו עצמם באהלה של תורה.

(חלק המוסר באידיש יופיע אי"ה בגליון הבא)

הגליון הזה נתגדב על ידי		
מוה"ר ר' שלמה באנדא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' מרדכי פריש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן שלום נ"י למו"ם	מוה"ר ר' יואל בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן משה שמעון נ"י למו"ם
מוה"ר ר' דוב קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמעון בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' יואל הערש קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב